

O NOUĂ AȘEZARE DIN EPOCA BRONZULUI TIMPURIU ÎN UCRAINA SUBCARPATICĂ

În repetate rânduri, m-am referit la cercetările arheologice din Carpații nord-estici privind exploatarea sării, acordând mai multă atenție descoperirilor din perioada hallstattiană. Aceasta întrucât, majoritatea așezărilor de aici, legate de exploatare, aparțin perioadei menționate (KRUŠEĽNICKAJA 1993). Însă, alături de descoperirile hallstattiene, unele dintre aceste așezări, printre care și cea de lângă satul Loeva, raionul Nadvirnjanski, regiunea Ivano-Frankivs'k, aveau mai multe niveluri de locuire, inclusiv cele din epoca bronzului.

Așezările legate direct de evaporarea sării, de obicei, se află de-a lungul versanților de nord ai Carpaților, alături de sursele de slatină, sau, în zonele înconjurată de acestea (Loeva I, II; Tekuča. I-III; Gnlica; Girske și altele). Uneori astfel de așezări se află și în zone joase, dacă acolo există surse de slatină.

Satul Loeva se află la poalele munților Gorgan din Carpații Răsăriteni. Situl ocupă un deal mic, numit de localnicii Kuštil' (Loeva II). Din trei părți el este delimitat de pâraiele Loivec, Cirilivka și afluentul acestuia, iar din sud, de o mlaștină (fig. 1). În acest fel, suprafața pe care o ocupa avea aspectul unei insule (Pl.I, fig. 1). În mijlocul acesteia se afla un izvor de slatină. Al doilea izvor se afla în malul unui pârau din partea de est a așezării. O bună parte din sit este astăzi ocupată de terenurile agricole private, ceea ce a dus la distrugerea multora dintre obiectivele arheologice. Numai un deal alungit din partea de nord a locului, care se înalță deasupra văii pâraului, nu a fost afectat de lucrările agricole. Presupunem că, în preistorie, tocmai această zonă reprezenta și cea mai importantă parte a așezării, cea legată de prelucrarea sării. După cum s-a constatat, acest deal, în partea sa de sus, a fost pavat cu pământ în amestec cu pietre și cantități enorme de fragmente ceramice aparținând, în marea lor majoritate, culturii Noua. În malul abrupt al movilei, acest strat măsoară cca. 20-40 cm.

Săpăturile arheologice de la Loeva au fost efectuate în anii 1981, 1983 și 1988, pe suprafețe mici. Situl este unic, atât prin abundența stratului de cultură în fragmente ceramice, provenind de la vase în care s-a evaporat sarea, cât și prin prezența aici a vestigiilor unor culturi

care nu sunt caracteristice zonelor montane: Tripolie, Komarov și Noua, culturi care în Ucraina Subcarpatică ocupă, de obicei, zonele joase și mai fertile din Podolia, Bucovina de Nord și Pocuția. Însă cea mai mare surpriză a constituit-o descoperirea unor vestigii din perioada timpurie a epocii bronzului, aparținând unui aspect cultural inedit pentru această zonă.

Stratul de cultură, gros de 15-40 cm, se află direct sub humus, pe roca naturală a dealului, și numai în partea de sud, la baza dealului, avea grosimea de până la 1 m. S-a constatat că, de cele mai multe ori, materialele diferitor culturi erau amestecate. Doar în unele porțiuni s-a reușit delimitarea lor cronologică. Pe planul ce însoțește articolul de față (Fig. 1), acestea sunt marcate cu cifre romane:

I – aglomerarea de ceramică a culturii Tripolie;

II – gropi și aglomerări de materiale din bronzul timpuriu;

III – urme de construcții și materiale ale culturii Komarov;

IV – ceramică și complexe ale culturii Noua;

V – construcții, gropi și artefacte din perioada hallstattiană.

Pe vârful movilei, la adâncimea de 20 cm, a fost depistată o cărare, lată de 1 m, pavată cu lespezi de piatră. Aceasta s-a păstrat foarte bine doar pe lungimea de 6 m, însă, așa cum indică urmele ei și în alte porțiuni, ea se întindea spre vest pe o lungime mult mai mare, de-a lungul laturii de nord a movilei. Din partea sa de est, sub pavaj, au fost surprinse urmele a cinci bârne carbonizate, dispuse perpendicular. La rândul lor, bârnele suprapuneau o groapă ovală de 2,4 x 1,7 m și 0,7 m adâncime (groapa A, Fig. 3). Altă groapă, de formă similară și dimensiuni de 2,6 x 1,6 (groapa B) a fost descoperită în partea opusă a cărării, mai aproape de marginea de vest a movilei. După toate aparențele, și această groapă a fost acoperită cu hârne, întrucât, în partea superioară a umpluturii sale se află un strat gros de lemn carbonizat. Pereții ambelor gropi sunt puternic arși, iar fundul este pavat cu lespezi de piatră. Ambele gropi conțineau cantități mari de ceramică. După cum s-a putut observa, gropile nu aveau legătură cu cărarea.

Fragmentele ceramice de tip Noua au fost descoperite printre lespezi și de ambele laturi ale cărării. Alte fragmente ceramice Noua se aflau în depunerile de sub cărare și în malul rupt de pe marginea de nord a movilei. Datorită acestor observații, am ajuns la concluzia că cei care au consolidat malul au fost purtătorii culturii Noua. Ei au fost și aceia care, după toate probabilitățile, au întărit marginea movilei și cărarea cu bârne, gropile mai vechi rămânând neatinse de aceste lucrări. Ceramica din umplutura gropilor reprezintă subiectul principal al articolului de față.

Încă din primul an al săpăturilor, în straturile superioare ale umpluturii gropii A, sub bârnele de lemn, au fost recoltate mai multe fragmente ceramice, din care s-a reconstituit aproape complet o amforă de dimensiuni mari. Aceasta a fost lucrată din pastă în amestec cu silix și sist pisat, având suprafața netedă, de culoare maronie. Amfora are gâtul scurt și pereții puternic profilați; de la marginea buzei coboară trei suporturi în formă de limbă (Fig. 3). Acest tip de vase l-am considerat ca fiind foarte apropiat ceramicii culturii Merzanowice (MACHNIK, 1967, BAZIELICH, MACHNIK 1988, KADROW, 1991 tabl. XXXI, XXXII și altele). Însă cercetările ulterioare în cele două gropi au furnizat un material ceramic mai bogat și variat.

Prima categorie ceramică este reprezentată de vase în formă de lea, cu gâtul scurt, buza evazată și corpul ușor proeminent. Aproape toate recipientele aveau culoarea cărămizie, exteriorul lor fiind acoperit cu striații. Interiorul vaselor este neted sau lustruit (Fig. 5). Striațiile, de cele mai multe ori, sunt dispuse orizontal sau oblic. O particularitate a acestui tip de ceramică îl reprezintă decorul compus din creștături pe marginea îngroșată a buzei, sau pe brăul în relief, aplicat imediat sub ea. Trebuie menționată varietatea formelor buzelor, printre ele distingându-se cele cu margini rotunjite, ascuțite, tăiate orizontal, evazate și altele.

Pasta din care au fost modelate vasele, conține ca degresant piatra pisată (de cele mai multe ori sist sau calcar, mai rar silix), element caracteristic și culturii Merzanowice, mai ales în Malopolsca, aproape de Ucraina Subcarpatică (KADROW, 1991, S. 48). Însă acolo, ceramica striată și decorurile specifice ceramicii de la așezarea Loeva sunt extrem de rare. În schimb, acest tip de vase, își găsește multe analogii în manifestările din finalul epocii bronzului timpuriu din Bazinul Carpato-Dunărean (JO-

VORA. 1988, P.137-147; Fig. 1, 1; Fig. 7; 5, 6, 8-10; MACHNIK 1967; ROMAN 1988; CAVRUC 1997; GUMA 1997). Atât cât se poate judeca după cele publicate de colegii din România, finalul epocii bronzului timpuriu a fost marcat de apariția în Bazinul Carpatic a unor manifestări de sorginte certă central-europeană. Pe teritoriul României, acestea apar întâi în Banat și Oltenia, iar apoi, probabil pe valea Oltului, pătrunzând și în sud-estul Transilvaniei. Nu excludem că aceleiași fenomen i se datorează și apariția ceramicii striate, spre finalul bronzului timpuriu din Ucraina Subcarpatică. Evident, în stadiul actual al cunoașterii, nu ne putem pronunța în mod categoric dacă acest fenomen a ajuns la est de Carpați prin Slovacia și Polonia, sau prin Transilvania, de-a lungul Carpaților Răsăriteni. Cert este însă faptul că, curentul cultural în discuție a contribuit în mod semnificativ la geneza unor manifestări culturale din perioada mijlocie a epocii bronzului de pe ambele părți ale Carpaților Răsăriteni, printre care și cultura Komarov.

Propriei culturii Merzanowice poate fi considerată ceramica grosieră („de bucătărie”), categorie care, la Loeva, reprezintă partea cea mai numeroasă din materialul arheologic descoperit. Vasele acestei categorii sunt de dimensiuni mijlocii, au pereții mai groși și nu sunt ornamentate. Sub buzele recipientelor apar proeminente în forma unor brăuri scurte alveolate (fig. 6/1, 2, 4), sau toarte mici (fig. 6/7), elemente care le apropie culturii Merzanowice (KADROW 1993. Tabl. XXXI, XXXII, XXXVI). Se mai întâlnesc oale cu aplicații circulare pe umeri și, mai rar, cu toarte groase pe corp (fig. 6/8). Aceste vase au gâtul mult mai înalt față de cele de mai sus; probabil și vasele au fost mai înalte. Însă nu s-a putut – din cauza stării fragmentare a materialului – determina înălțimea vaselor. Exteriorul și interiorul acestor recipiente este netezit sau ușor lustruit.

O categorie ceramică aparte o reprezintă străchinile. Printre acestea predomină cele adânci, cu pereții groși, cu diametru la gură între 18 și 25 cm. Marginile buzelor sunt rotunjite sau tăiate oblic (fig. 7/2-5). Suprafața străchinilor este fie netezită, fie striată, iar culoarea variază de la brun-cărămiziu până la gălbui deschis, cu pete cenușii sau negre. Unele exemplare sunt decorate sub buză cu împunsături realizate neglijent (fig. 7/3,6). S-au mai descoperit fragmentele unor străchini cu pereții subțiri, bine neteziți și buza puternic evazată. Ele sunt decorate, pe umeri, cu câte un

șir orizontal de creștături (fig.7/7,8). Spre deosebire de alte categorii ceramice lucrate din pastă în amestec cu pietricele pisate, această categorie avea în pastă și nisip. În cadrul culturii Merzanowice din Malopolsca, inclusiv la cel mai cunoscut dintre ele, Iwanowice, în Babia Gura (KADROW 1991), astfel de străchini lipsesc. În schimb, exemplare asemănătoare sunt cunoscute în siturile atribuite de S. Kadrow perioadei proto-Merzanowice, precum și în grupul Poceap al culturii Hlopice-Vesele (SVEŠNIKOV 1990, Fig. 18). De obicei, acestea din urmă sunt decorate cu sfoară răsucită.

Pe lângă cele două gropi, ceramică de acest gen s-a mai găsit în partea inferioară a movilei și, mai ales, în Groapa B, pe care am atribuit-o culturii Komarov. Această atribuire este susținută de o serie de exemplare cu elemente specifice ceramicii culturii Komarov, printre care menționăm forma buzei, decor, precum și prezența silexului ars și pisat în pastă (Fig. 8/1-4, 10, 11). Tot acolo au fost descoperite și fragmente de toarte, decorate în exterior cu amprente de sfoară răsucită (Fig. 8/17; Fig. 9/3, 5, 6).

Problemelor genezei și încadrării cronologice a culturii Komarov le sunt dedicate numeroase lucrări științifice (SWIESNIKOW 1969; SVEŠNIKOV 1974; 1979; 1990; SMIRNOVA 1972; 1974; 1979; DABROWSKI 1972; FLORESCU 1970 și altele). Majoritatea cercetătorilor au considerat că una dintre cele mai timpurii manifestări ale acestei culturi în Ucraina Subcarpatică o reprezintă situl de la Nezvisko (așezare și un mormânt), raionul Gorodenkivskij, regiunea Ivano-Frankivsk'. Situl a fost descoperit în anii '50 și publicat de Tatjana S. Passek (PASSEK 1959) și Galina Smirnova (SMIRNOVA 1974). Ultima a fost cea care a stabilit încadrarea timpurie a materialelor de tip Komarov de la Nezvisko, deși și-a exprimat și unele rezerve, mai ales în ceea ce privește posibilitatea sincronizării materialelor de tip „*schnurkeramik*” târzie cu cele de tip Komarov. După opinia autoarei, astfel de asocieri, în condițiile unor situri pluristratigrafice, nu pot oferi repere cronologice certe (SMIRNOVA 1974, p. 57). Trebuie menționat că, la Loeva, în afară de toarte cu amprente de sfoară răsucită descoperite împreună cu ceramica de tip Komarov - inclusiv într-un complex închis, groapa B -, în toată așezarea nu s-a depistat nici un nivel de locuire sau elemente izolate care să aparțină unei culturi de tip „*schnurkeramik*”. Să amintim că Jan Machnik consideră prezența cânilor cu toarte decorate cu amprente de sfoară răsucită drept cel mai relevant indiciu

pentru grupul Hlopice-Vesele (MACHNIK 1979 S 31-48). Acest punct de vedere este contestat de I. K. Svešnikov, care credea că în acest fel, culturii respective îi vor fi atribuite realități din perioade și culturi diferite (SVEŠNIKOV 1990, p. 64). Într-un fel sau altul, toartele de acest tip sunt caracteristice manifestărilor târzii ale culturilor de tip „*schnurkeramik*”, inclusiv Hlopice-Vesele, fapt menționat și de Galina I. Smirnova, atunci când ea publică materialele culturii Komarov din Nezvisko (SMIRNOVA, 1974, p. 57). Același element este caracteristic și fazei timpurii a culturii Merzanowice. De altfel, decorul în forma unui laț, executat prin tehnica imprimării cu sfoară răsucită, întâlnit pe unele vase ale culturii Merzanowice, își găsește analogii apropiate și la Nezvisko (SMIRNOVA 1974, fig. 17).

Comparând ceramica culturii Komarov cu cele de la Loeva și Nezvisko, am depistat o serie de elemente comune, nu numai în ceea ce privește toartele decorate cu amprente de sfoară răsucită, dar și alte elemente, printre care se disting: oale cu gura larg deschisă, cu marginile buzelor tăiate drept sau oblic; decor compus din incizii orizontale, combinat uneori cu împunsături (SMIRNOVA 1974, fig. 2, 7; fig. 3, 1, 9); oale, ale căror parte inferioară este decorată cu incizii verticale (fig. 9/9); oale și străchini cu brăul tras, amplasat sub buză (fig. 8/6); vase cu suportți masivi aplicați, perforați cu două orificii verticale (fig. 10/12); recipiente cu toarte în formă de laț, decorate sub buză cu împunsături (fig. 10/6), precum și altele (SMIRNOVA, 1974, fig. 3, 8, 10, fig. 4, 12-14). Galina I. Smirnova consideră că vasele cu aplicații pe marginea buzei nu sunt caracteristice culturii Komarov. Însă, contrar acestei constatări, trebuie menționat că astfel de vase s-au găsit la Loeva, în complexul cu ceramică din bronzul timpuriu. Totodată, trebuie precizat că la Loeva nu a fost găsită ceramică decorată cu triunghiuri, element caracteristic culturii Komarov. În schimb, sunt prezente fragmentele unor vase decorate cu festoane semicirculare incizate (fig. 8/10, 11).

Prin urmare, în așezarea de la Loeva au fost surprinse două etape de locuire din prima parte a epocii bronzului.

Primei etape îi aparțin materialele din cele două gropi (A și B), unde ele s-au conservat *in situ*. Ceramica din această etapă o putem compara cu cea aparținând complexelor „*post-schnurkeramik*” de tipul Hlopice-Vesele și culturii Merzanowice de pe teritoriul Polonic,

însă formele sale de bază, striatiile și alte particularități indică similitudini pronunțate cu manifestările culturale din Bazinul Carpato-Dunărean din zona cuprinsă între Mureș și Dunăre (MACHNIK, GEDL, 1985).

Etapei a doua îi aparține ceramica din Groapa B, precum și cea din stratul de cultură de la baza movilei, unde a fost atestată asocierea dintre ceramica de tip Komarov și cea din perioada timpurie a epocii bronzului.

Plecând de la situațiile documentate la Loeva și Nezvisko, se poate admite că manifestările culturale din perioada timpurie a epocii bronzului persistă în Ucraina Subcarpatică mai mult decât în teritoriile lor de origine, unde ele sunt înlocuite de diverse culturi, în perioade diferite (GEDL 1985, S. 35-55), până la apariția culturii Komarov.

Acestea au fost considerațiile prealabile privind așezarea Loeva II, și trebuie subliniat că ele și-au găsit confirmare în cercetările colegilor din estul României, unde se conturează o situație foarte asemănătoare. În acest sens, îmi exprim și pe această cale gratitudinea, directorului Muzeului de Istorie Neamț, dr. Gh. Dumitroaia, care a avut generozitatea de a-mi arăta materialele cu mult timp înainte de publicarea lor.

Gh. Dumitroaia cercetează o așezare legată de prelucrarea sării de lângă satul Lunca-Poiana Slatinei, județul Neamț, din Subcarpații Moldovei. Prima similitudine a acestei așezări cu cea de la Loeva o reprezintă însăși amplasarea acesteia. Asemeni celei din urmă, această așezare ocupă o movilă alungită de mici dimensiuni în jurul unei fântâni de slatină. Stratul de cultură al așezării este plin de fragmente de vase ceramice folosite pentru evaporarea sării (DUMITROAIA, 2000. p. 142-161).

Printre formele și ornamentele caracteristice culturii Komarov - oale, ulcioare cu toarte, vase cu suport perforați (fig. 11/6-8) (DUMITROAIA, 2000, Fig.95; 96; 98-4, 7) - s-au mai găsit fragmente ceramice, decorate cu împunsături lungite pe buzele îngroșate sau pe brăurile în relief (DUMITROAIA, 2000, fig. 100-5, 7, 9), foarte asemănătoare cu cele din groapa A, atribuite de noi primei categorii ceramice din epoca bronzului timpuriu. Diferența, însă, constă în proporția mai mică a ceramicii striate de la Lunca-Poiana Slatinci.

Cu ani în urmă, I. Svešnikov atrăgea atenția asupra faptului că, printre cercetători nu există un consens privind încadrarea cronologică a culturii Komarov (inclusiv asupra datării unor

diferite aspecte ale sale și a unor situri), și, mai ales, asupra genezei acesteia. Ca întotdeauna, cea mai acută polemică viza stabilirea datelor de început și de sfârșit ale culturii. Problemele privind geneza culturii Komarov au fost abordate de cercetător într-un articol polemic din anul 1976, scris ca răspuns la concepția Marilenei Florescu despre complexul unitar Bjali Potok – Komarov (FLORESCU 1970, p. 51-81). Autorul își exprimă dezacordul și cu teoria Marilenei Florescu, care lega geneza culturii Komarov cu manifestările din Bazinul Carpato-Dunărean și nega legătura genetică a acesteia cu culturile de tip *Schnurkeramik*. Însă în ultima sa lucrare de sinteză asupra culturii „*Trzciniac-Komarov*”, I. K. Svešnikov a recunoscut importanța influențelor din partea culturilor din Bazinul Carpato-Dunărean asupra genezei culturii Komarov, mai ales asupra aspectului sudic al acesteia (SVEŠNIKOV, 1990, s.78).

Gh. Dumitroaia acceptă apartenența materialelor de la Lunca și din alte așezări din Subcarpații Moldovei, culturii Komarov, însă consideră că ele sunt de aceeași origine ca și cultura Coștișa. Autorul citat încadrează așezarea de la Lunca, în principal, în perioada mijlocie a culturii Komarov și citează analogiile din așezările din perioadele mijlocie și timpurie ale epocii bronzului. Plecând de la cele stabilite de I. K. Svešnikov, Gh. Dumitroaia încadrează perioada formării acestei culturi în sec. XVIII-XVI î. Hr. (DUMITROAIA 2000, Harta 6; p. 178). Într-adevăr, ținând cont de reperele cronologice existente, inclusiv datele C14, I. K. Svešnikov încadra sfârșitul culturilor clasice cu ceramică șnurată în sec. XVIII î. Hr. După aprecierea cercetătorului, în sec. XVIII-XVI î. Hr, Subcarpații și Volânia au fost ocupate de culturile de tip „*post-schnurkeramik*”: Hlopice-Vesele și Strzyżów. În ceea ce privește cultura Komarov, Svešnikov, consideră că data cea mai convingătoare pentru aceasta este cea propusă de J. Dabrowski, și anume sec. al XVI-lea î.Hr. (SVEŠNIKOV 1990, s.76 și urm.; DABROWSKI 1972).

Însă nu putem exclude posibilitatea ca formarea aspectului culturii Komarov din Carpații de Nord-Est, așa cum sugerează materialele din Lunca și Loeva, să fi avut loc înainte de sec. XVI î.Hr. Aici, probabil, s-a produs contactul dintre culturile arheologice, care au supraviețuit până la sfârșitul perioadei timpurii a epocii bronzului, cu primele manifestări ale culturii Komarov, aceasta din urmă aparținând, în principal, bronzului mijlociu.

După cum arată materialele, locuirea în aşezarea de la Lunca a durat ceva mai mult decât cea de la Loeva. Gh. Dumitroaia aduce în discuţie analogiile de la Corlăteni, una dintre cele mai târzii aşezări ale acestei culturi pe teritoriul României. Mă refer în primul rând la străchini şi oale cu brăurile sub buză, căni cu toarte decorate cu triunghiuri şi, ceea ce este extrem de important, ceramică cu decorul pseudoşnurat realizat prin împunsături (DUMITROAIA 2000, Fig. 103; 12-14). Galina I. Smirnova, cu ani în urmă, plecând de la ceramica decorată în această tehnică din Mahala, a sincronizat orizontul Mahala 1 cu cel de la Corlăteni (SMIRNOVA 1976, s.132).

Analizând cu ani în urmă siturile din faza târzie a culturii Komarov, cele dinaintea apariţiei în Subcarpaţii Moldovei a culturii

Noua, cu cele care conţin elementele acesteia din urmă, mi-am exprimat rezervele faţă de încadrarea grupului Bjaly Potok în perioada timpurie a culturii Komarov. Ținând cont de prezenţa în complexele acestui grup a unor vase similare celor din complexele târzii ale culturii Komarov din Ucraina Subcarpatică şi Moldova şi, mai ales, de la decorul unora dintre vasele (Bjaly Potok, Gorodnitsa) în tehnica împunsăturilor, am presupus că grupul Bjaly Potok a fost contemporan cu Mahala 1. Consider totodată că, aşezarea de la Mahala 1 aparţine tocmai acestui grup, care până la descoperirea aşezării susmenţionate, era reprezentat doar prin mormintele în cutiile de piatră (KRUSĚL'NICKAJA 1986, s. 21-22). Însă această problemă depăşeşte subiectul acestui articol.

Tradus din limba rusă de Valeriu Cavruc

Bibliografie

BAZIELICH /MACHNIK 1988

M. Bazielich, J. Machnik, *Materiale z wczesnego okresu epoki brazu w pylnocnej czesci Nowej Huty*. În: *Materiale Archeologiczne w Nowej Hucie*, t. 12, 1988.

DABROWSKI 1972

J. Dabrowski, *Powiazania ziem polskich z terenami wschodnimi w epoce brazu*. Wroclaw - Warszawa - Krakow - Gdańsk, 1972, 319 s.

CAVRUC 1997

V. Cavruc, *The Final Stage of the Early Bronze Age in South-Eastern Transylvania (in the light of new excavations at Zoltan)*. În: *Thraco-Dacia*, Tom. XVIII, 1-2, 1997, p. 97-133.

DUMITROAIA 2000

Gh. Dumitroaia, *Comunităţi preistorice din nord-estul României. De la cultura Cucuteni până în bronzul mijlociu*. Piatra-Neamt, 2000, p.142-161.

GEDL 1985

M. Gedl, *Epoka brazu i wczesna epoka zelaza w Europie. Archeologia pierwotna i Wczesnosredniowieczna. Część III*, Kraków, 1985, S. 32-55.

FLORESCU 1970

M. Florescu, *Problemes de la civilisation de Costisa a la lumiere du sondage de Borlesti*. În: *Dacia*, t. XIV, 1970, p.105.

Gumă 1997

M. Gumă, *Epoca bronzului în Banat/ The Bronze Age in Banat*, Timişoara, 1997.

KADROW 1991

S. Kadrow, *Iwanowice. Stanowisko Babia góra. Część I*, Kraków, 1991, 102 s. i il.

KRUŠEL'NICKA 1985

L.I. Krušel'nicka, *Vzaimozvjazki naselennja Prikarpat'ja i Volyni z plemenami Shidnoj i Central'noj Evropy*, Kyiv, 1985. 162 s.

KRUŠEL'NICKA 1991

L.I. Krušel'nicka, *Vostočnokarpat'skij region v bronzovom i načale zeleznogo vekov*. În: *Materiale konferenції "Arheologia i social'nyj progress"*, Vypusk 2, Moskva, 1991, s. 37-53.

KRUŠEL'NICKA 1993

L.I. Krušel'nicka, *Novi pam'jatki kultury Gava-Goligrady*. În: *Pam'jatki gal'statskogo periodu v mezirječji Visly, Dnistra i Prip'jati*, Kyiv, Naukova dumka. 1993, s. 56-122.

MACHNIK 1978

J. Machnik, *Stosunki kulturowe na przelomie neolitu i epoki brazu w Malopolsce*. În: *Materiale do prahistorii ziem polskich*, Warszawa, 1967, cz. III, z. 1.; Machnik J. *Wczesny okres epoki brazu*. În: *Prahistoria ziem polskich*, T 3, Wczesna epoka brazu, Wroclaw, 1978, 136 s.

GOVORA

Gh. Petre-Govora, *Descoperiri arheologice din Oltenia privind epoca timpurie a bronzului*. În: *Thraco-Dacia*, T.IX, 1-2 P.137-147, II.

SWIESZNIKOW 1969

I.K. Swiesznikow, *Kultura komarowska*. În: *Archeologia Polska*, T.12,n.1., Warszawa, 1969, S.39-107.

ROMAN. 1988

P. I. Roman, *Ostrovul Corbului (Rumänien) und Malé Kosihi (Tschechoslowakei)*, În: *Slov. Arch.*, XXXVI -1, 1988, p. 217-224.

SVEŠNIKOV 1976

I.K. Svešnikov, *Problema proishozdenija komarovskoj kultury*. În: *Eneolit i bronzovyi vek Ukrainy*, Kiev, 1976, s. 96-118.

SVEŠNIKOV 1990

I.K. Svešnikov, *Srednij period bronzovogo veka Prikarpat'ja i Volyni*. În: *Arheologija Prikarpat'ja, Volyni i Zakarpat'ja*, Kiev, 1990, s. 78-92.

SMIRNOVA 1974

G.I. Smirnova, *Stojanka komarovskoj kultury s. Nezviska na Dnestre*. În: *Arheologičeskij sbornik Gosudarstvennogo Ermitaža*, Nr. 16, Leningrada, 1974, s.50-61.

SMIRNOVA 1974a

G.I. Smirnova, *Magala i nekotorye voprosy hronologii pozdnekomarovskoj kultury v Prikarpat'e*. În: *Eneolit i bronzovyi vek Ukrainy*, Kiev, 1974. s.118-136.

Zusammenfassung

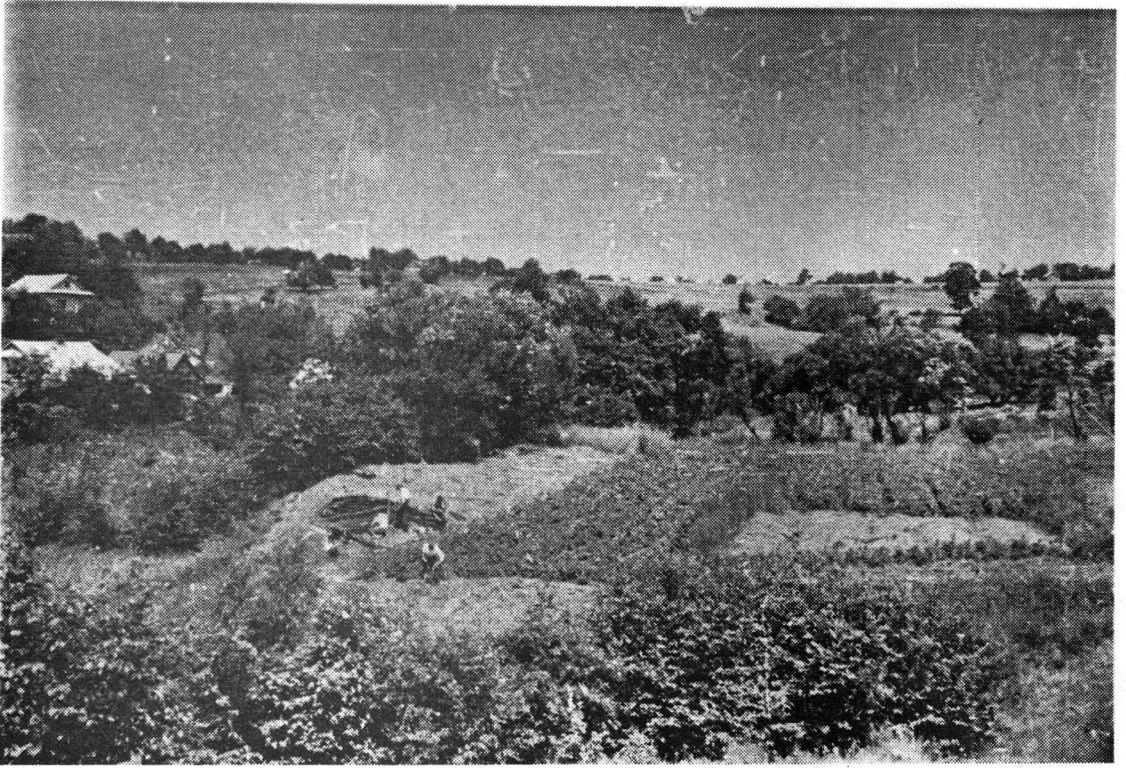
Ein Neue Frubronzezeitliche Siedlung in Subkarpatische Ukraine

1981, 1984 und 1988 wurden im Dorf Lojewa (Nadwirna Bezirk des Iwano-Frankiwsk-Gebiets) im Nord-Osten des Vorgebirges des Karpatenrueckens die Ausgrabungen der Salzproduktionssiedlungen aus der Bronze- und Frueheisenepoche durchgefuehrt. Im Ort Kushtil (Lojewa II) wurde eine mehrschichtige Siedlung entdeckt, wo fuenf verschiedene Kulturhorizonte festgestellt wurden, u.z. folgende Kulturen: Trypilla, Fruehe Bronzeepoche, Komariw, Noua und Gava-Holihrary (Abb. 1,2). Der vorliegende Bericht ist einem Anfang der Bronzeepoche datierten originellen Denkmal gewidmet. Das Denkmal ist mit zwei in situ erhaltenen (Abb.3) Gruben (die Grube A und die Grube B) vorgestellt, in deren Ausfuellung zahlreiche Fragmente, ja ganz erhaltene Geschirrformen sowie Keramik derselben Zeit, die in der Kulturschicht und in der Grube (die Grube B) zusammen mit fruehen Gegenstaenden der Komariw-Kultur (Abb.8-10) entdeckt wurde, gesammelt sind (Abb.4-7).

Die Keramik der Fruehbronzeepoche ist mit Toepfen und Schuesseln vorgestellt, darunter Kuechengeschirr sowie Geschirr fuer feierlichere Anlaesse. Die gefundene Keramik hat ihre Analogien sowohl in den Keramikkomplexen der Mezhanowitzer-Kultur als auch unter den synchronen Kulturen der Karpaten-Donau-Region. Fuer uns war unter anderem der Mischkomplex der Keramik jener Zeit und der Komariw-Kultur auf ihrer fruehen Entwicklungsstufe interessant, um so mehr dass eine aehnliche Geschirrzusammensetzung schon vorher in den oestlichen Vorkarpaten auf dem rumaenischen Territorium entdeckt wurde. Im Dorf Lunca im Gebiet Piatra-Neamt erforscht Dr. Gh. Dumitroaia eine dem Ort und den Funden nach der Siedlung in Lojewa aehnliche Salzproduktionssiedlung, deren Funktionieren er mit dem 18.-16.Jh.v.Ch. datiert.

In Zusammenhang damit ist es nicht ausgeschlossen, dass das Herausbilden der Komariw-Kultur im oestlichen Karpatengebiet etwas frueher als im 16.Jh.v.Ch. stattgefunden hat, wie es traditionell gilt. Nach meiner Annahme koennte es hier um eine Kulturueberkreuzung gehen, von denen eine zum Ende der Fruehbronzeepoche gehoerte und die andere - eine der ersten Bildungen der Komariw-Kultur sein koennte, deren Blutezeit in die Mitte der genannten Epoche faellt.

Larisa Ivanivna Kruselnicka

Planșa I.
Satul Loeva, punctul Kutova.

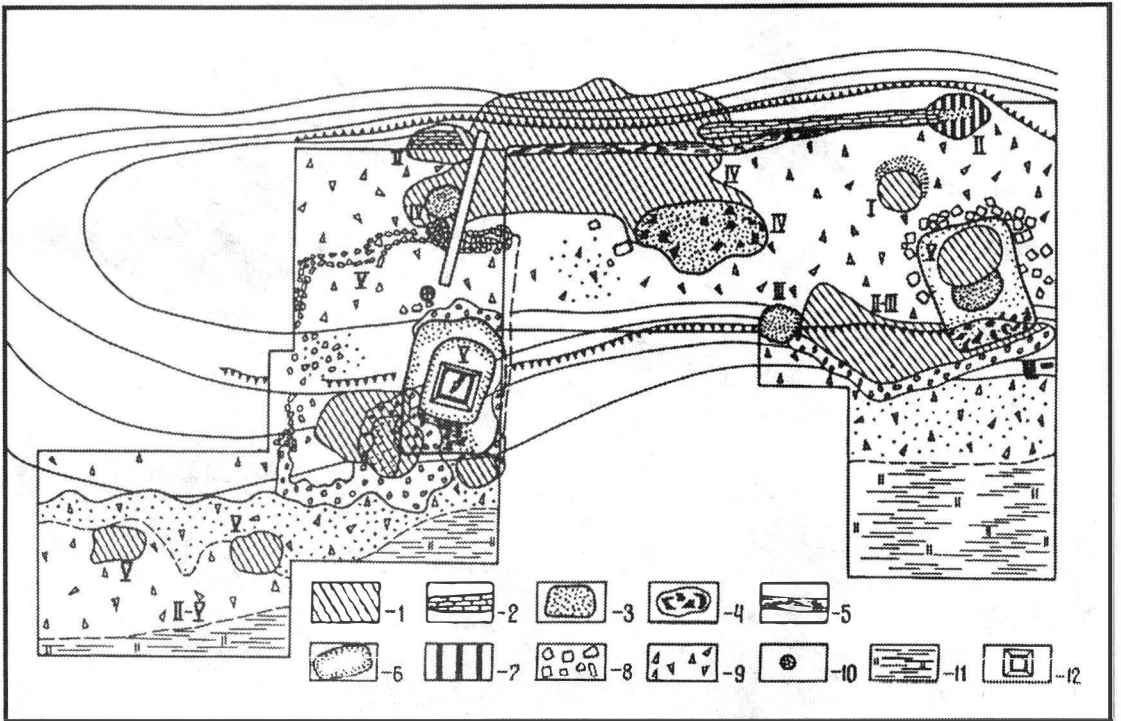

Fig. 1. Așezarea Loeva. Planul general.

1: aglomerări de ceramică; 2: platformă de piatră; 3: vetre; 4: lemn ars; 5: pământ ars; 6: gropi;
7: aglomerări de lutuială arsă; 8: pietre; 9: fragmente de vase ceramice; 10: urme de stâlpi; 11: mlaștină; 12: fântână.

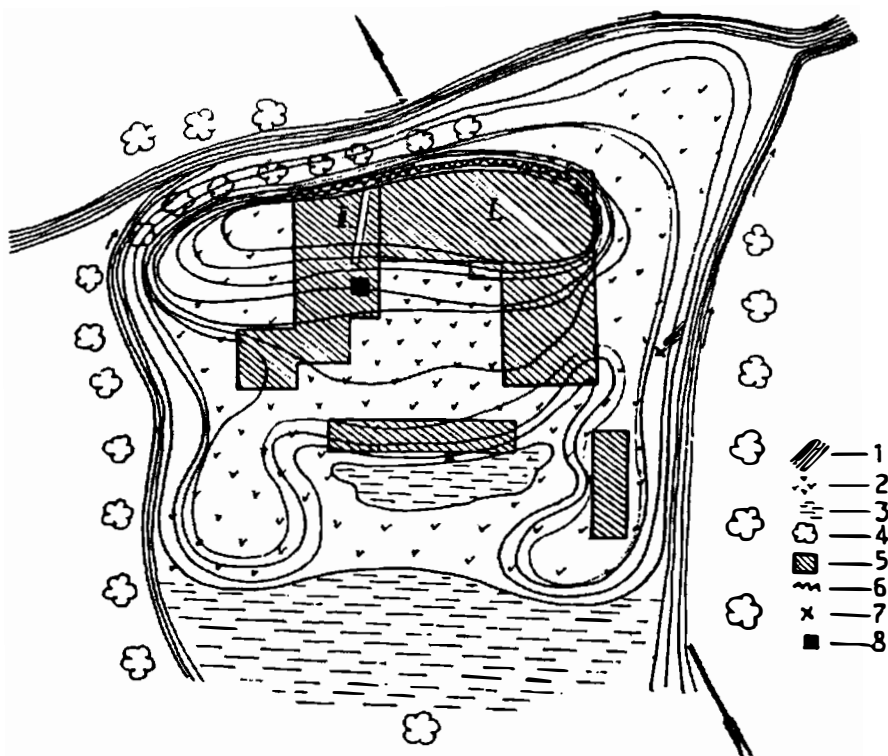

Fig. 2. Loeva. Locul de evaporare a sării.

1: pârăie; 2: fâneată; 3: mlaștină; 4: copaci; 5: secțiuni (I - 1981; II - 1988); 6: mal abrupt; 7: izvoare de slatină; 8: fântână din Hallstatt.

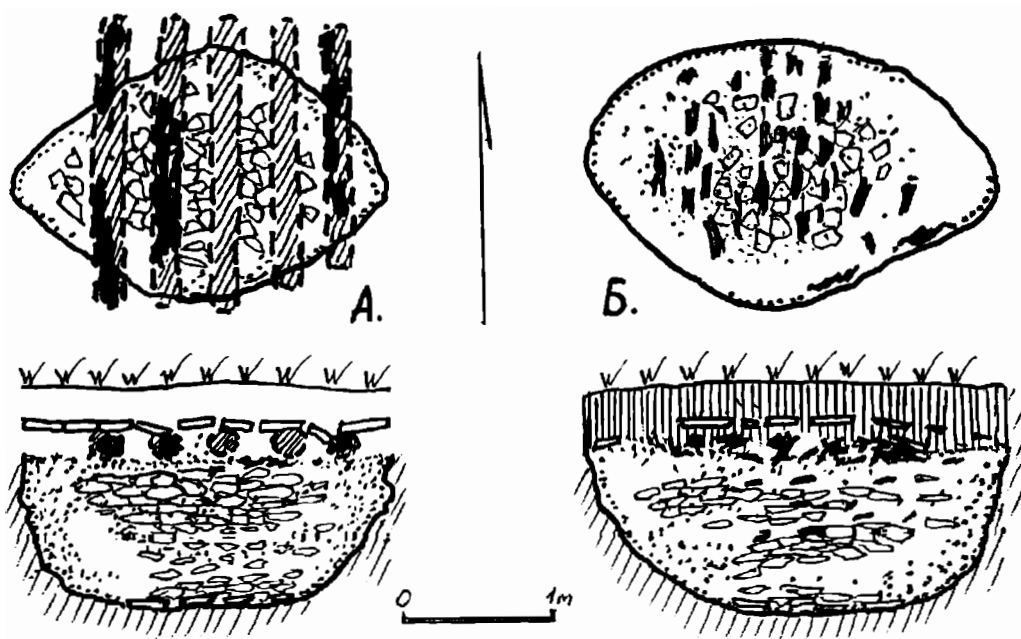

Fig. 3. Loeva. Gropile A și B cu ceramică din perinada timpurie a epocii bronzului.

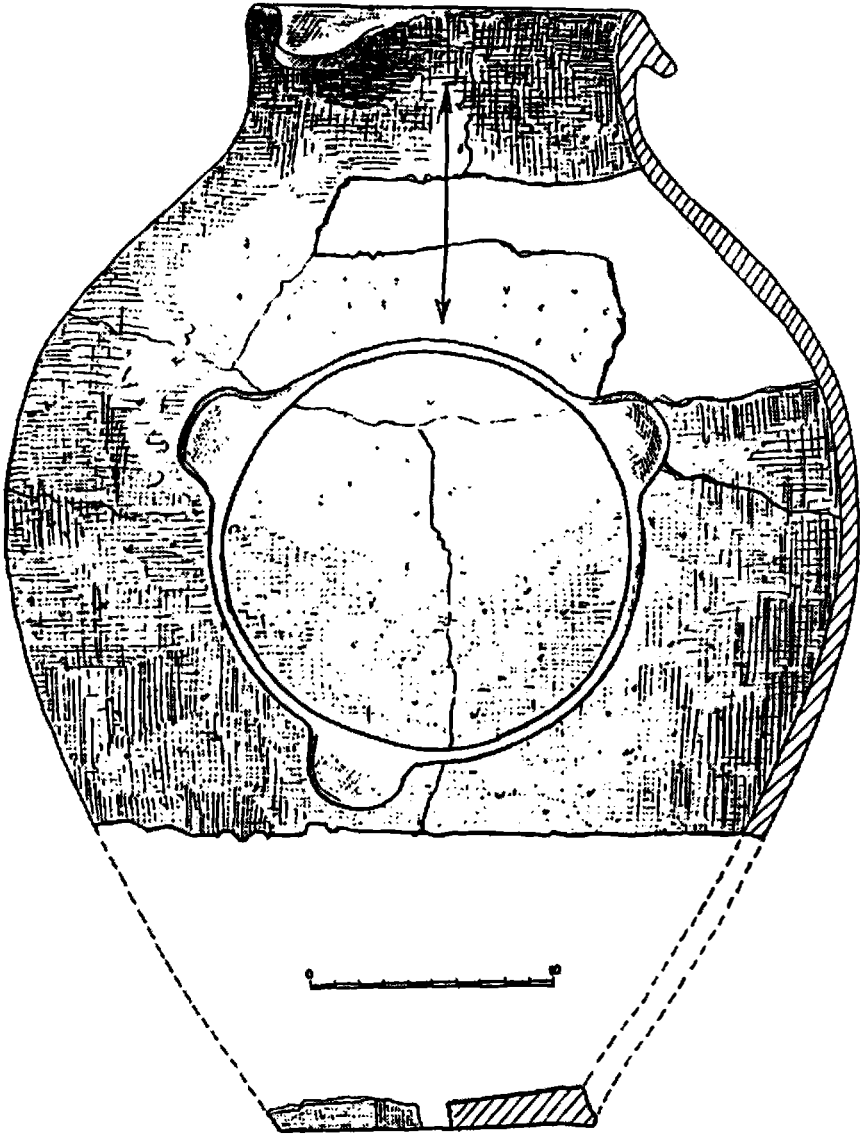

Fig. 4. Așezerea Loeva. Groapa A. Bronz timpuriu. Ceramică.

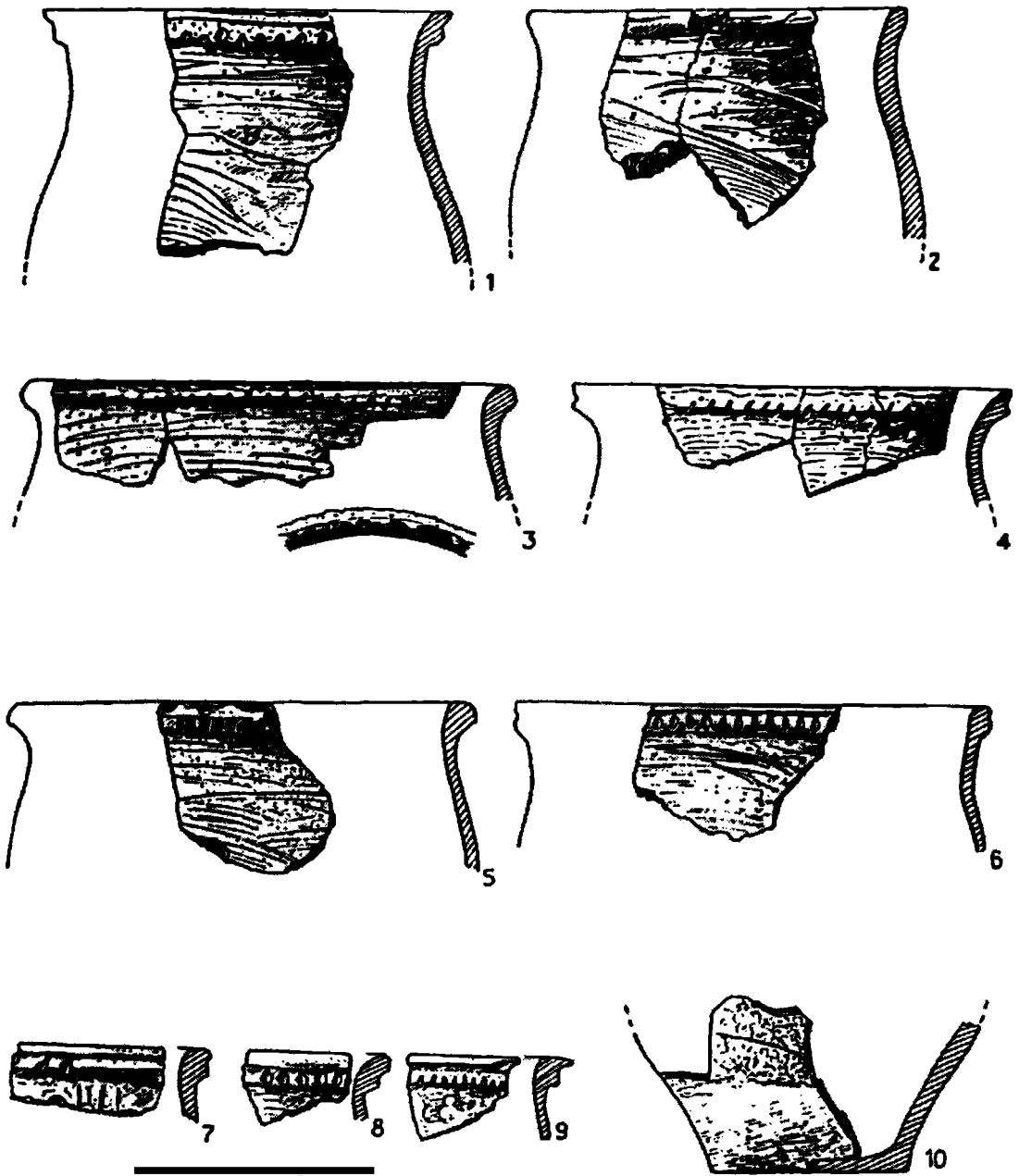

Fig. 5. Așezarea Loeva. Ceramica striată din gropile A și B.

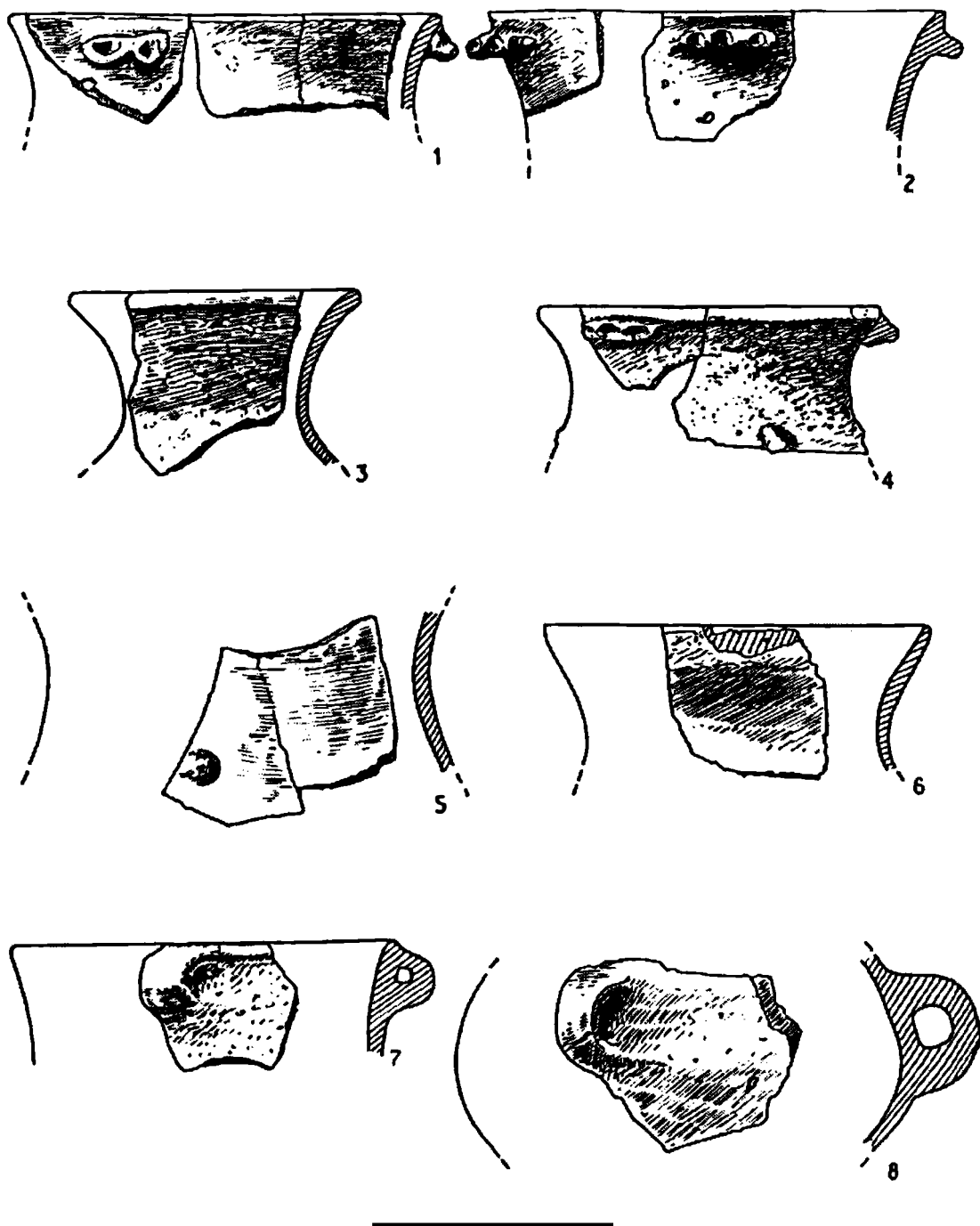

Fig. 6. Așezarea Loeva. Ceramica grosieră cu suprafață netezită, din gropile A și B.

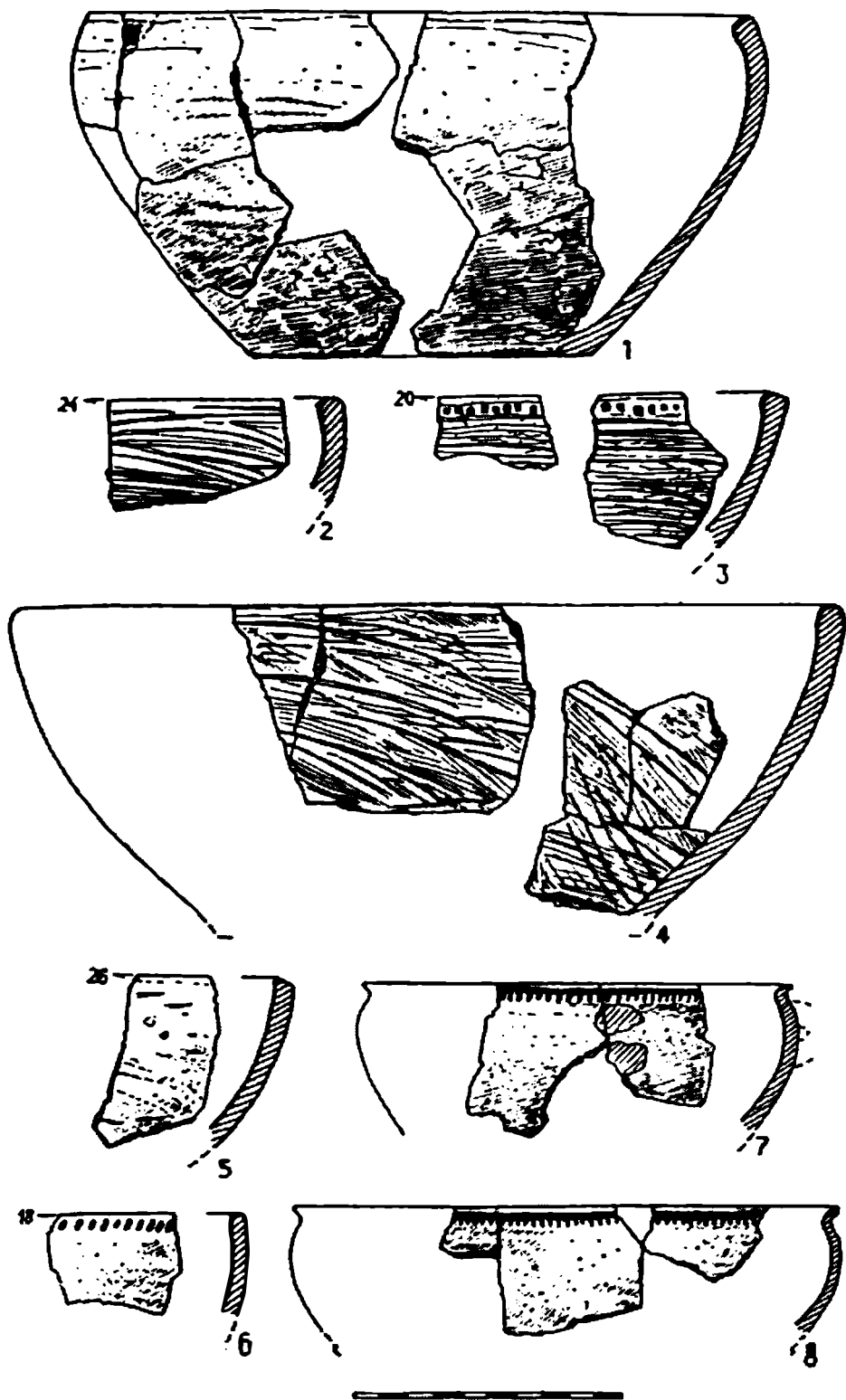

Fig. 7. Așezarea Locva. Striichini ceramice din gropile A și B.

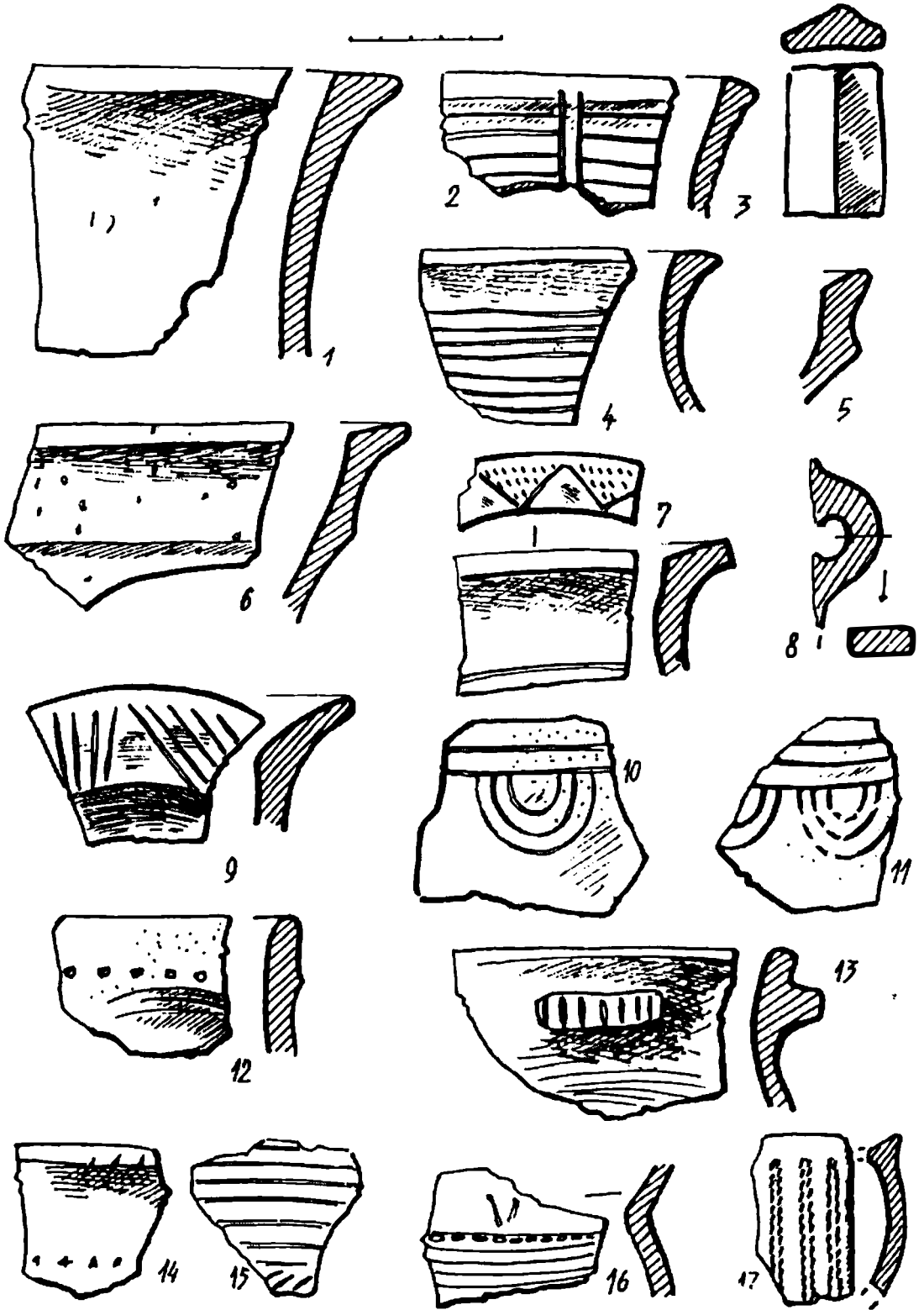

Fig. 8. Așezarea Locva. Ceramica din groapa B. Cultura Komarov.

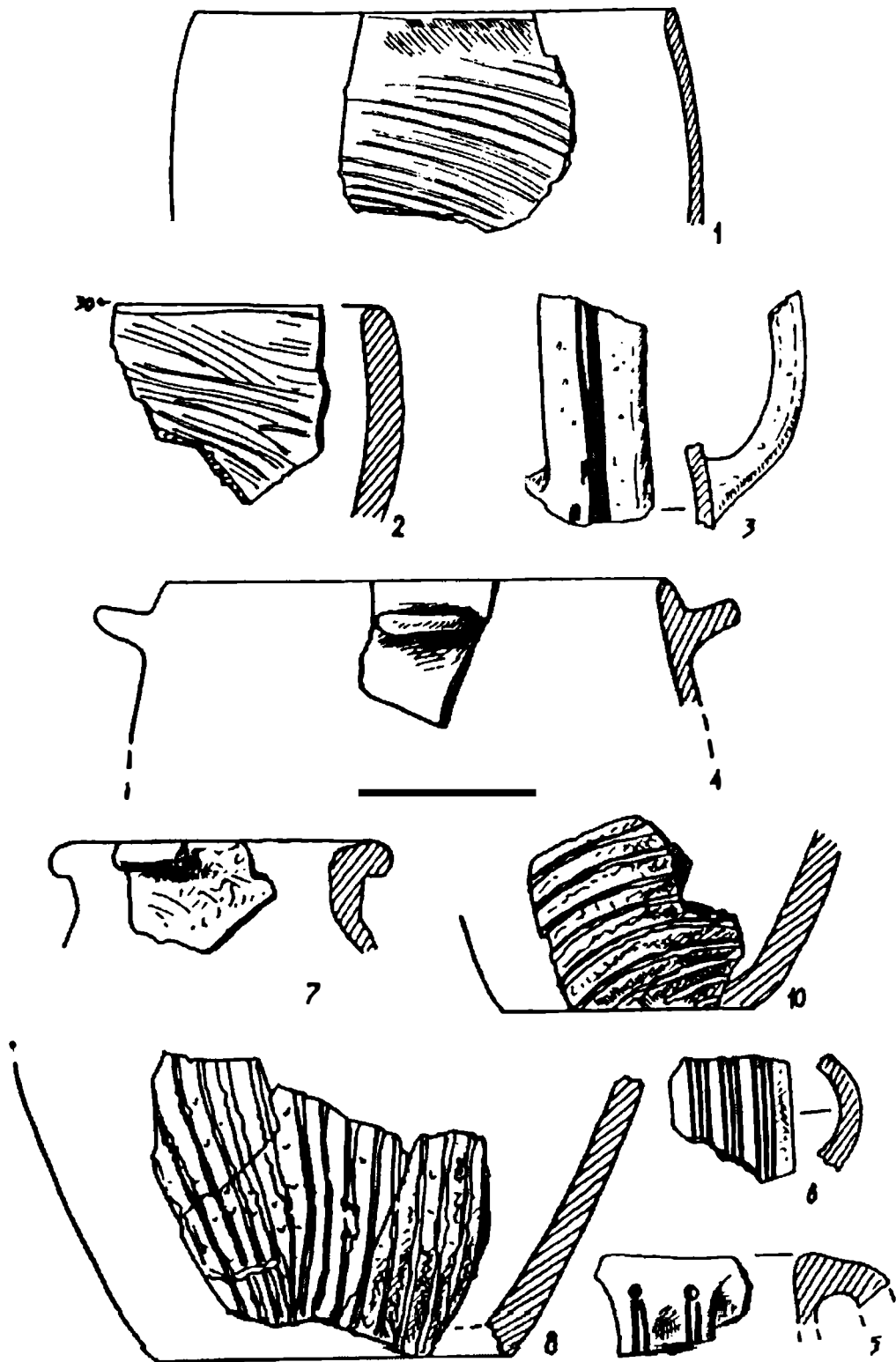

Fig. 9. Așezarea Loeva. Ceramică din stratul de cultură. Cultura Komarov.

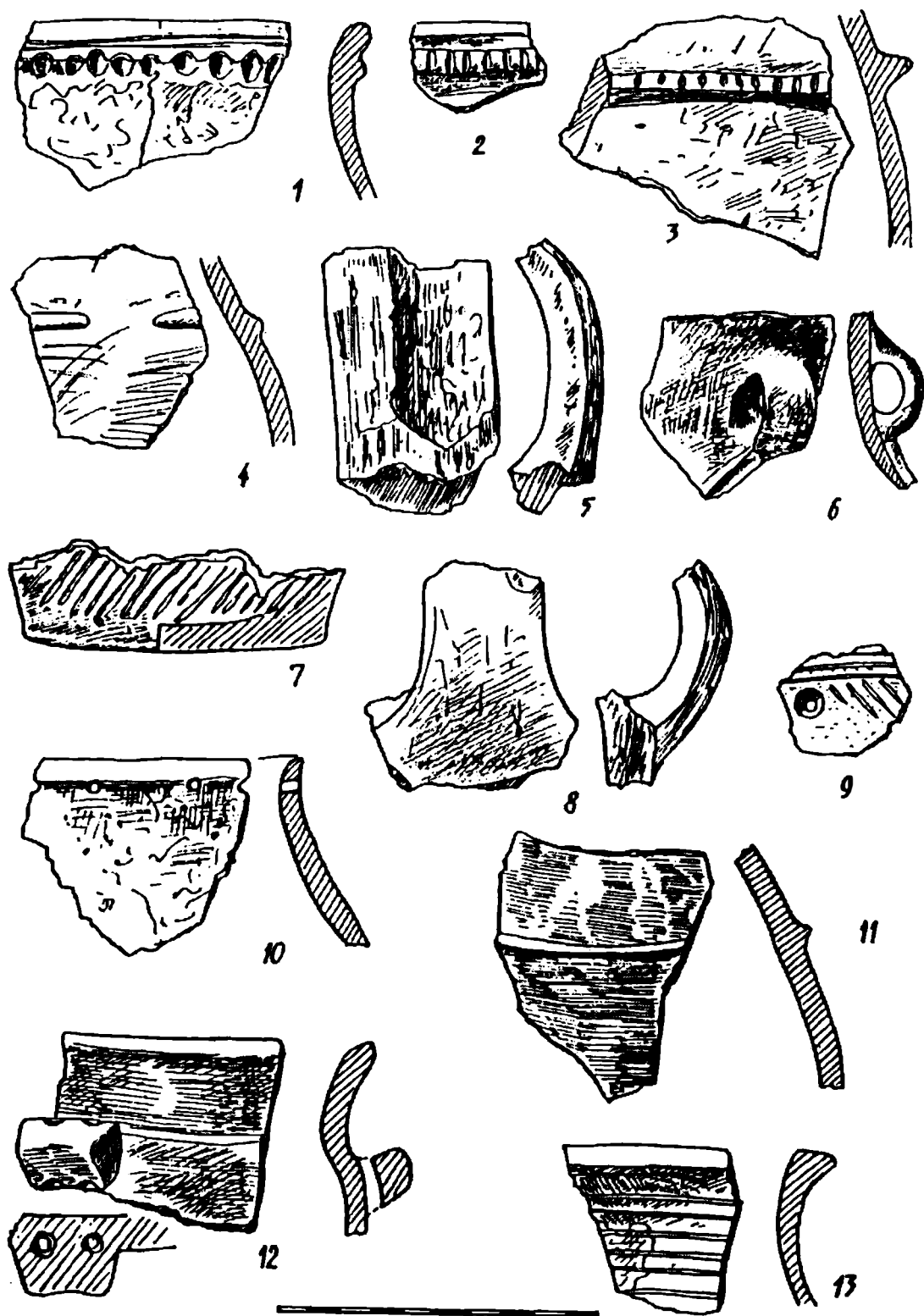

Fig. 10. Aşezarea Loeva. Ceramica. 1, 2: din grupa B; 3 - 13: din stratul de cultură, cultura Komarov.

